

taşıyan iki kubbeli küçük bina mevcuttur ve bunlardan batıdaki Kubbetü'l-hazne'de camiye ait vakıf gelirlerinin muhafaza edildiği bilinmektedir.

Caminin üç minaresi ve dört ana kapısı vardır. el-Mi'zenetü'l-garbiyye denilen ve batıdaki Roma burcu üzerine yapılmış olan minare ötekilerden daha gösterişlidir; 893 (1488) yılında Memlûklü Sultanı Kayıtbay tarafından tâdil ettirilmiştir. Diğer minarelerden doğudaki burç üzerinde yükselen Mi'zenetü İsâ, kuzey revakının üzerinde yükselen ise Mi'zenetü'l-arûs adını taşımaktadır. Caminin kapılarından Bâbü Berîd batıdan, Bâbü Ceyrûn (Bâbü's-sâat, Bâbü'l-lebbâdîn, Bâbü'n-Nevfere) doğudan ve Bâbü'l-ferâdis (Bâbü'l-imâre) kuzeyden avluya, Bâbü'z-ziyâde ise (Bâbü'l-Kavâfir) kible duvarından iç mekâna açılmaktadır. Bunlardan başka kuzeyde Kellâse Medresesi'ne açılan bir kapı daha vardır.

Emeyiyye Camii, enine gelişen uzun nefli ve avlulu cami tipinin ilk örneklerinden biri olarak cami mimarisine uzun süre etkide bulunmuş ve bu tip cami planı Anadolu dahil İslâm dünyasının pek çok yerinde asırlarca uygulanmıştır (geniş bilgi için bk. *DİA*, VII, 59 vd.). Bu caminin bitkisel ve geometrik motiflerle şehr ve bina tasvirlerinden meydana gelen fevkalâde zengin mozaik süslemeleri de sanat tarihi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Caminin bir diğer özelliği de İslâm âlemindeki ilk umumi helâların burada yapılmış olmasıdır.

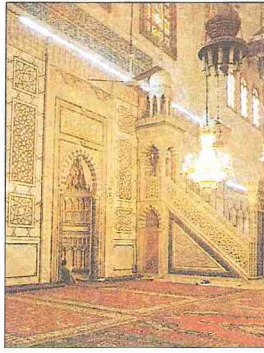
BİBLİYOGRAFYA :

K. A. C. Creswell, *Early Muslim Architecture, Umayyads, Early Abbasides and Tulunids, Part I - Umayyads*, Oxford 1932, s. 2; a.mlf., *A Short Account of Early Muslim Architecture*, Harmondsworth 1958, s. 44-63; a.mlf., *el-Âşârü'l-İslâmiyyetü'l-âlâ* (trc. Abdülhâdî Able), Dimaşk 1404/1984, s. 69-115; Abdülkâdir er-Reyhâvî, *el-İmâretü'l-'Arabîyyetü'l-İslâmiyye: şaşâ'îşuhâ ve âşâruhâ fî Sûriye*, Dimaşk 1979, s. 45; *Architecture of the Islamic World* (ed. G. Michell), London 1984, s. 232; M. Mutî el-Hâfız, *el-Câmi'u'l-Ümevî bi-Dimaşk*, Dimaşk-Beyrut 1405/1985; Suâd Mâhir Muhammed, *el-İmâretü'l-İslâmiyye 'alâ merri'l-'uşûr*, Cidde 1405/1985, I, 213-216; Affîf el-Behneşî, *el-Câmi'u'l-Ümevî el-kebir*, Dimaşk 1988; Vicdân Ali b. Nâyif, *Silsiletü't-târîf bi'l-fenni'l-İslâmî: el-Emeyiyyûn el-'Abbâsiyyûn el-Endelûsiyyûn*, Amman 1988, I, 33-45; Ali et-Tantâvî, *el-Câmi'u'l-Ümevî fî Dimaşk*, Cidde 1410/1990; J. Sauvaget, *el-Âşârü'l-târîhiyye fî Dimaşk* (trc. Ekrem Hasan el-Ulebi), Dimaşk 1412/1991, s. 25-56; Ahmet Önkâl — Nebi Bozkurt, "Cami", *DİA*, VII, 48, 49; Semavi Eyice, "Cami", a.e., VII, 59 vd.

TÂLİB YÂZİCİ

Emeyiyye Camii'nin ana mihrabı ile minberi

Sosyal Hayattaki Yeri. Tarihçilerle müslüman ve yabancı seyyahlar Emeyiyye Camii'nin inşası, özellikleri ve geçirdiği onarımlar yanında Şam'ın sosyal, siyasal, ilmi ve dinî hayatındaki yeri hakkında da çeşitli bilgiler vermişlerdir. Velîd b. Abdülmelik ilk yapılan camiye genişletmek istediğinde Roma mâbedinin yanındaki kiliseyi hristiyanlardan kendilerini razı etmek suretiyle almış ve bir rivayete göre karşılığında daha büyük bir kilise, başka bir rivayete göre ise dört kilise vermiştir. Ancak hristiyanların daha sonra Ömer b. Abdülazîz devrinde (717-720) kiliseyi geri istedikleri ve halifenin ancak Gota'daki kiliseleri de vererek onları razı ettiği bildirilmektedir (İbn Şeddâd, s. 50-56; İbn Manzûr, I, 260-262, 268). Caminin yapımı için, her birinde 14.000 veya 28.000 dinar bulunan 400 sandık altın harcadığı kaydedilmekte (İbn Şeddâd, s. 65; İbn Manzûr, I, 266; İbn Kesîr, IX, 148), buna göre binanın 5.600.000 veya 11.200.000 dinara mal olduğu anlaşılmaktadır.

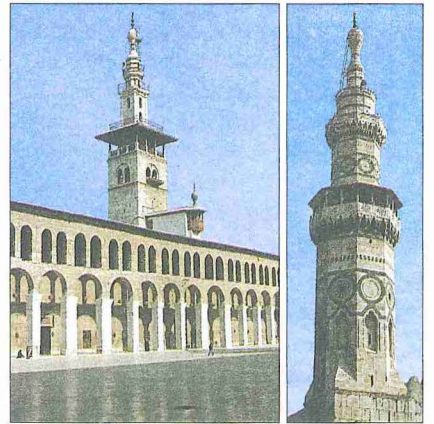
Caminin gerek bakım ve onarımını yapmak, gerekse burada yürütülecek dinî hizmetlerle eğitim ve öğretim faaliyetlerinin masraflarını karşılamak için I. Velîd döneminden başlayarak çeşitli vakıflar tahsis edilmiş, zamanla ortadan kalan bazı vakıfların yerine de yenileri kurulmuştur. Bu çerçevede Yavuz Sultan Selim, caminin bakım, onarım ve aydınlatılması, imam, hatip, müezzin, kayyım, kâri ve müderrislerine ücretlerinin ödemesi için birçok dükkân, çarşı, han, hamam, köy ve mezra vakfetmiş olup bu vakfiyenin sûreti Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır (*Mucedded Anadolu Sâni Defteri*, nr. 585, sıra 117, s. 111-124; vakfiyenin Türkçe'si için bk. İbrahim Ateş, XII, s. 41-90).

Camide genellikle talebelerin kaldığı "meşhed" denilen ve bazı büyük sahâbîlere izâfe edilerek onların adlarıyla anı-

lan mescid benzeri müstakil mekânların bulunması buraya ayrı bir mânevî değer kazandırmaktadır. Bunlardan kaynaklarda adı geçenler Hz. Ali, Hüseyin, Âişe, Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Kellâse meşhedleriyle Ömer b. Abdülazîz mescididir. Camideki diğer önemli bir yer de Hz. Yahyâ'nın türbesidir. Rivayete göre, inşaat sırasında küçük bir dehlizde ve sanduka içinde üzerinde Hz. Yahyâ'ya ait olduğu yazılı, deri ve saçları özelliğini koruyan bir baş bulunarak yerinde muhafaza edilmiş (İbn Şeddâd, s. 47-48; İbn Manzûr, I, 257), daha sonra da üzerine bir türbe yapılmıştır. Yine ana mihrabın (Şâfiî mihrabı) solunda kalan kısımda büyük bir sandık içinde, Hz. Osman'ın Suriye'ye gönderdiği ve Zehebî'nin Taberiye'den 507 (1113) yılında bu camiye getirildiğini söylediği (Nuaymî, II, 400) mushaf bulunmaktadır. İbn Cübeyr sandığın her gün namazlardan sonra, İbn Battûta ise her cuma namazından sonra açıldığını ve mushafı öpmek için büyük bir izdiham yaşandığını kaydetmektedir. İbn Battûta ayrıca, çeşitli anlaşmazlıklar sebebiyle hasımların birbirlerine bu sandığın başında yemin verdiklerini kaydeder. Üzerinde el-Mi'zenetü'l-garbiyye'nin yükseldiği Roma burcundaki oda, burada uzlete çekilen İmam Gazzâlî'yi bir müddet barındırmasından dolayı mübarek bir yer olarak kabul edilmektedir.

Caminin asırlardan beri mukaddes tanınan ve ibadethâne olarak kullanılan bir mekânda inşa edilmesi ve müslümanlar

Emeyiyye Camii'nin Mi'zenetü'l-arûs ve el-Mi'zenetü'l-garbiyye denilen Kayıtbay tarafından tâdil ettirilmiş minareleri

tarafından yapılan ilk ve en büyük camilerden biri olması sebebiyle mânevî değeri ve fazileti hakkında çeşitli rivayetler nakledilmiştir ki bunların birçoğunun gerçeğe ilgisi yoktur. Katâde'nin Tîn sûresinde geçen "tîn"den maksadın bu camii olduğu, Hasan b. Yahyâ'nın isrâ gecesini Hz. Peygamber'in bu caminin yerinde namaz kıldığı, Kâ'b el-Ahbâr'ın Dimaşk'ta bir caminin yapılacağı ve dünyanın yıkılışından sonra kırk yıl daha ayakta kalacağı (İbn Şeddâd, s. 43-44; İbn Manzûr, I, 255-256), Süfyân es-Sevrî'nin bu camide kılınan bir namazın 30.000 namaz değerinde olduğu (İbn Kesîr, IX, 156-157) yolunda söyledikleri sözlerle âhir zamanda Hz. İsa'nın caminin batı tarafındaki minareye ineceğine dair halk arasındaki inanç (Ekrem Hasan el-Ulebi, *Dimaşk*, s. 167) bunlardan bazılarıdır.

Emeviyye Camii, dinî ve ilmî fonksiyonu yanında Roma mâbedinin içinde yer aldığı ilk halinden itibaren özellikle Emevîler döneminde siyasî hayatta da önemli bir rol oynamıştır. Meselâ Muâviye Hz. Ali'ye muhalefeti bu caminin minberinden ilân etmiş, halifelüğün Emevîler'in Süfyânî kolundan Mervânî koluna geçişini sağlayan ve adını caminin doğu kapısından alan Ceyrûn günü çatışmaları (64/683) burada başlamış ve Emevî halifeleri bu camide hutbe okumuşlardır. Abbâsîler zamanında Bağdat başşehir olunca Emeviyye Camii siyasî önemini kaybettiyse de Selçuklular, Zengîler ve Eyyûbîler devrinde Şam'ın zaman zaman idare merkezi olması sonucu tekrar önem kazandı; daha sonraki dönemlerde ise sosyal, dinî ve ilmî hayatın merkezi olmaya devam etti.

Başlangıçtan beri devletin ileri gelenleri düzenli şekilde Emeviyye Camii'nde namaz kılmaya özen göstermişlerdir. Halk yöneticilerle burada karşılaşarak dardını anlatma fırsatı bulur, haksızlıklara, ağır vergilere ve hayat pahalılığına karşı protestosunu genellikle bu camide dile getirirdi. Haksızlığa uğrayan bir kimse minarelerden birine çıkıp tekbir getirerek kendisine haksızlık yapıldığını ilân eder (*a.g.e.*, s. 94, 418), savaş sırasında özellikle kadın ve çocuklar buraya sığınırldı; caminin çevresindeki çarşılar da ticarî hayatın merkezidi.

580 yılı Rebîülevvelinde (Haziran 1184) Şam'ı ziyaret eden İbn Cübeyr ve daha sonra İbn Battûta caminin mimari özellikleri, boyutları, bölümleri ve tezyinatı

hakkında etraflıca bilgi verirken avlunun da şehir halkı için bir toplantı ve buluşma yeri olduğunu söylemekte ve Şamlıların özellikle her akşam üstü burada bir araya gelip kimilerinin sohbetle, kimilerinin Kur'an okuyarak vakit geçirdiklerini ve yatsı namazından sonra daıldıklarını, yaşanan büyük hareketliliği de insanın Kadir gecesini sandığını nakletmektedirler.

Şehrin en büyük ve merkezî camii olması ve muhtemelen ihtiyacı da karşılaması sebebiyle cuma namazları şehrin sur içi kesiminde uzun müddet sadece burada kılınmış, İbn Kesîr'in verdiği bilgiye göre ancak 24 Zilkade 765 (23 Ağustos 1364) tarihinden itibaren Şehrezûrî Camii'nde de kılınmaya başlanmıştır (*el-Bidâye*, IX, 308-309). Fıkıh mezheplerinin ortaya çıkışından sonra farklı mezhep mensuplarının burada kendi imamlarının arkasında ayrı ayrı cemaatler halinde namaz kıldıkları görülmektedir. İbn Şeddâd (ö. 684/1285), kendi zamanında camide muhtelif yerlerde dokuz ayrı imamın namaz kıldırıldığını, İbn Battûta ise (ö. 770/1368-69 [?]) camide on üç imam olduğunu, ilk defa Şâfiî imamının, ondan sonra da sırasıyla Hz. Ali, Hüseyin, Kellâse, Ebû Bekir, Ömer ve Osman meşhedleri imamlarının, bunların ardından Mâlikî, Hanefî ve Hanbelî imamlarının vakit namazlarını kıldırıldıklarını, daha sonra da beş imam tarafından kazâ namazı kıldırıldığını, böylece camide sabahdan gece yarısına kadar cemaatle namazın devam ettiğini söylemektedir. Yine İbn Battûta'nın verdiği bilgiye göre müezzinlerin sayısı da yetmiştir. Çağdaş yazarlardan Ekrem Hasan el-Ulebi, bugün yalnız Şâfiî ve Hanefî mihraplarının da namaz kılındığını ve önceliğin Şâfiî imamında olduğunu, ramazanda ise teravih namazının bir camide, diğeri Meşhed-i Ali'de olmak üzere iki ayrı yerde kıldırıldığını yazmaktadır. İbn Kesîr, kible duvarındaki özel mihraplarda Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî imamlara namaz kıldırma yetkisinin 23 Receb 728 (3 Haziran 1328) tarihinde verildiğini, daha önce bunların caminin başka yerlerinde namaz kıldırıldıklarını söylemektedir (*a.g.e.*, XIV, 134).

Şam'da birçok medrese bulunmakla birlikte Emeviyye Camii'nin eğitim ve öğretim hayatında ayrı bir yeri olmuştur. Caminin harimiyle avlu ve revaklarında çeşitli ders halkalarının kuruldu-

ğu bilinmektedir. İlk ders halkasının eski camide Abdülmelik b. Mervân zamanında (685-705) Hişâm b. İsmâil el-Mahzûmî tarafından oluşturulduğu ve kıraat dersi verilen bu halkanın daha sonraki sub' meclislerinin de esasını teşkil ettiği söylenmektedir (İbn Manzûr, I, 274). Camide her gün sabah namazından sonra Hz. Yahyâ Türbesi'nin karşısında Kur'an'ın yedide biri okunur ve sub' adı verilen bu kıraat halkasında haftada bir hatim indirilirdi. İkinci namazlarından sonra da Kevser süresinden Kur'an'ın sonuna kadar okunur, daha çok ezberi iyi olmayanlarla çocukların katıldığı bu kıraat halkasına da Kevseriyye denirdi. Camideki çeşitli İslâmî ilimlerle ilgili ders halkaları yanında bu iki kıraat meclisine katılanlara da vakıflar tahsis edilmişti. İbn Cübeyr, sub' meclisinden sonra buna katılanların her birinin bir çocuğa Kur'an öğrettiğini ve bu çocuklara da vakıf malından tahsisat ayrıldığını kaydeder. İbn Battûta, bu iki meclise iştirak edenlerin 600 kadar olduğunu ve meclise katılıp katılmadıklarının kontrol edildiğini, gelmeyenlerin devamsızlıkları ölçüsünde tahsisatlarının kesildiğini zikreder. İbn Şeddâd, kendi zamanında cami bünyesinde altı medresenin yer aldığını belirterek bunların adlarını verir; ayrıca burada on bir ilim halkası, beş hadis halkası, 120 Kur'an okutma ve tâlim halkası ile en büyüklerine 300-400 kişinin katıldığı yirmi dört ayrı sub' meclisi bulunduğunu kaydeder (*el-A'läku'l-ḥaṭire*, s. 82-85).

Camideki ilim halkalarının en önemlisi Kubbetü'n-nesr'in altındaydı ve yüksek seviyede bir meclisti. XVII. yüzyılda Şam'ı ziyaret eden İbrâhim b. Abdurrahman el-Hıyârî buradaki eğitime çok rağbet olduğunu ve hocalarına "müderresü'l-kubbe" denildiğini kaydeder (Yûsuf Cemîl Nuayse, II, 393). Eğitim öğretim faaliyetlerinin dışında ayrıca caminin çeşitli yerlerinde ilmî sohbetler yapılır ve başka İslâm ülkelerinden gelen meşhur âlimler de bu sohbetlere katılarak sorulara cevap verirdi. Şam'a yeni gelen bir âlim, büyük ilgi gören bu sohbetlerde ilmî yeteneğini ispat edemezse ulemanın ve halkın iltifatına mazhar olmaz ve tutunamayıp giderdi. Osmanlı devrinin sonlarına kadar canlılığını koruyan ilim halkaları, daha sonra büyük âlimlerin de pek yetişmemesi sebebiyle giderek önemini kaybetmiş ve cami ibadet

mekânı olmasının yanında bir dinlenme ve sohbet yeri haline gelmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

VGMA, *Mücedded Anadolu Sâit Defteri*, nr. 585, sıra 117, s. 111-124; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1400/1980, s. 235-246; İbn Şeddâd, *el-A'laqu'l-hafile ft zikri ümerâ'i's-Şam ve'l-Cezire* (nşr. Sâmî ed-Dehân), Dimaşk 1375/1956, s. 43-85; İbn Manzûr, *Muhtaşaru Târîhi Dimaşk*, I, 255-274; İbn Battûta, *er-Rihle*, Beyrut, ts. (Dârü Sâdir), s. 89-106; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VIII, 240; IX, 142-161, 308-309; XIV, 134; Nuaymî, *ed-Dâris ft târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, II, 371-416; Nu'mân Kasâtîlî, *er-Ravzatü'l-ğannâ' ft Dimaşki'l-feyhâ*, Beyrut 1299/1879, s. 105-107; Ebû'l-Bekâ Abdullah el-Bedrî, *Nüzhâtü'l-enâm ft mehâsini's-Şam*, Beyrut 1400/1980, s. 20-35; Ekrem Hasan el-Ulebi, *Dimaşk beyne 'aşr'l-Memâlik ve'l-Ösmâniyyîn*, Dimaşk 1402/1982, s. 94, 165-171, 418; a.mlf., *Hıtaşu Dimaşk*, Dimaşk 1410/1989, s. 284-304; Muhammed Kürd Ali, *Hıtaşu Dimaşk*, Dimaşk 1403/1983, V, 248-263; Yûsuf Cemil Nuayse, *Müctema'u Medîneti Dimaşk, 1186-1256 h.*, Dimaşk 1986, II, 392-395; Muhammed Behcet el-Baytâr, "el-Müderisün tahte Kübbeti'n-nesr", *MMIAdm.*, XXIV (1949), s. 59-72, 222-233; İbrahim Ateş, "Şam Ümeyye Camii ve Vakfiyesi", *VD*, XII (1978), s. 27-90; Ahmed Ramazan Ahmed, "el-Mescidü'l-Ümevî beyne'l-hakika ve'l-usûre kemâ câ'e fi Târîhi Dimaşk", *l'İbn 'Asâkir*, *ed-Dâre*, V/4, Riyad 1400/1980, s. 213-237.

AHMET ÖZEL

EMİN

(الأمين)

İslâmiyet'ten önce
Hz. Peygamber'e verilen
sıfatlardan biri.

Emîn sözlükte "kendisine güvenilen, hıyanet etmeyen, sözünde duran, vefalı; başkalarından korkmayan kimse" anlamına gelir. Kaynaklarda belirtildiğine göre Hz. Muhammed, Cenâb-ı Hakk'ın himayesi sebebiyle Câhiliye devrinin yaygın kötülüklerinden hiçbirine bulaşmadan tertemiz büyüdü. Çevresinde en mert, en iyi huylu, en asil, komşuluk haklarını en iyi gözetken, en uysal, en doğru sözlü ve en güvenilir kimse olarak tanındı. Allah Teâlâ bütün bu iyi sıfatları onda bir arada topladığı için "Muhammedü'l-emîn" lakabı ile meşhur oldu. Bunun bir delili, Hz. Muhammed'in gençlik yıllarına rastlayan Kâbe'nin tamiri ve Hacerüleşved'in yerine konulması olayındaki rolü ve gördüğü kabuldür. Her kabilenin bu şerefli işte pay sahibi olmayı istemesi üzerine ihtilâf çıkmış, problemin çözümü ertesi gün Kâbe'nin önünde görülecek ilk şahsa bırakılmıştı. Yolu beklenen bu zatın Hz. Muhammed ol-

duğu görülünce herkes, "el-Emîn geliyor" diye memnuniyetini belirtmişti (*Müşned*, III, 425). Bu olay onun eskiden beri emîn sıfatıyla tanındığını göstermektedir. Yine İslâmiyet'ten önce, haksızlığa uğrayanların hakkını korumak üzere Mekke'de kurulan hilfû'l-fudûl cemiyetine aktif bir üye sıfatıyla katılmıştır. İslâm'dan önce Kureys'ten bazı kişilerin kıymetli eşyalarını Hz. Muhammed'e emanet ettikleri de bilinmektedir.

Resûl-i Ekrem ilk vahyi müteakip evine geldiğinde Hz. Hatice kendisine, "Korkma! Allah'a yemin ederim ki O hiçbir zaman seni utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten âciz olanların işlerini görürsün; fakire yardım eder, misafiri ağırlarsın; hak yolunda ortaya çıkan meselelerde halka yardım edersin" (Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 3) diye teselli verirken onun emîn sıfatını dile getirmekteydi. Hz. Peygamber'in damadı Ebû'l-Âs, henüz müslüman olmadan önce karısı Zeyneb hakkında söylediği bir şiirde ondan "el-emînin kızı" diye söz etmiş (Süyûtî, s. 116), Resûlullah'ın şairi Kâ'b b. Mâlik de onu methederken "el-emîn" ifadesini kullanmıştır (*a.g.e.*, s. 115).

İlâhî vahyi aynen tebliğ etmesi, vazifesini gereği gibi yapması itibarıyla Hz. Peygamber bu unvanını İslâmî dönemde de devam ettirmiştir. Hayatı bütün yönleriyle incelendiği zaman Resûl-i Ekrem'in her bakımdan emîn olduğu; ayrıca onun iş hayatında, komşuluk ilişkilerinde ve diğer alanlarda müminlerin de bu vasfa sahip olmaları için büyük gayret sarfettiği görülür.

"Birine emniyet edip güvenen" anlamındaki emîn kelimesi Kur'an-ı Kerim'de Resûl-i Ekrem hakkında, "O Allah'a inanır, müminlere güvenir" (et-Tevbe 9/61) ifadesi içinde geçmektedir. Yemen'den gelen bir malın taksimi sırasında, "Allah'tan kork ya Muhammed!" diyen birine Hz. Peygamber, "Yoksa siz bana güvenmiyor musunuz? Ben göktekilerin bile emîniyim" demiş (Buhârî, "Meğâzî", 61); diğer bir rivayete göre ise, "Bana siz güvenmezseniz yeryüzündeki insanlar hakkında hiç Allah güvenir mi?" karşılığını vermiştir (Buhârî, "Enbiyâ", 6, "Tevhîd" 23; Müslim, "Zekât", 143, 144). Gönüllü İslâm'a tam mânasıyla ısınmamış bazı kimselerin itirazları bir yana bütün sahâbiler Resûl-i Ekrem'i emîn olarak tanımış ve ona bağlanmışlardır.

Güvenilir olma hasleti bütün peygamberlerin başta gelen vasıfları arasında-

dır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nûh, Hûd, Sâlih, Lût ve Şuayb kıssaları anlatılırken her birinin "kavimlerine gönderilmiş emîn elçiler" olduğu belirtilmektedir (eş-Şuarâ 26/107, 125, 143, 162, 178). Hz. Mûsâ da Firavun ve adamlarına hitaben, "Ey Allah'ın kulları! Bana gelin, doğrusu ben size gönderilmiş emîn bir elçiyim" (ed-Duhân 44/18) demiştir. Diğer taraftan Mısır hükümdarı Hz. Yûsuf'u yüksek bir mevkiye getirmek isterken ona, "Bugün sen yanımda yüksek makam sahibi ve emîn birisin" (Yûsuf 12/54) diye güvenini belirtmiştir.

Vahyi ulaştırmakla görevli bir melek olan Cebrâil'e İslâmî literatürde "Rûhul-emîn" denilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "O (Kur'an) şüphesiz değerli, güçlü, arşın sahibi (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin (Cebrâil'in) getirdiği sözdür. O orada sayılan, güvenilen bir elçidir" (et-Tekvîr 81/19-21) denilmekte ve böylece Cebrâil hakkında da emîn kelimesi kullanılmaktadır. Kâdî İyâz, bu âyetteki emîn kelimesiyle Hz. Peygamber'in kastedildiğini ileri sürer.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "emîn" md.; *Müşned*, III, 425; Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 3, "İmân", 4, 24, "Meğâzî", 61, "Enbiyâ", 6, "Tevhîd", 23; Müslim, "Zekât", 143, 144; İbn Fâris, *Esmâ'ü Resûlilâh ve me'ânihâ* (nşr. Mâcid ez-Zehabî), Küveyt 1409/1989, s. 39; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ* (nşr. Muhammed Emîn Kara Ali v.dğr.), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Vefâ), I, 470; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 45; *Tecrid Tercemesi*, I, 8, 10, 14, 28, 29; Halebi, *İnsânü'l-'uyûn*, I, 136 vd.; Süyûtî, *er-Riyâzül-enîka ft Şerhi esmâ'i hayri'l-halika* (nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd), Beyrut 1405/1985, s. 114-117; M. İzzet Derveze, *Stretû'r-Resûl*, Kahire 1384/1965, I, 24-76; Hamidullah, *İslâm Peygamberi* (Mutlu), I, 33-34, 67; Köksal, *İslâm Tarihi* (Mekke), İstanbul 1980, I, 84-96, 101-105, 133; Ebû'l-Hasan en-Nedvî, *es-Stretû'n-nebeviyye*, Cidde 1401/1981, s. 93; Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1986, I, 129, 132, 163, 166; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 189; Cl. Cahen, "Amîn", *El²* (Fr.), I, 449.

HÜSEYİN ALGÜL

EMİN

Osmanlı devlet teşkilâtında
bazı hizmetleri
yürütmekle görevli kimse.

"Kendisine bir şey emanet edilen, güvenilir kimse, mutemet" anlamına gelen emîn (emîn) kelimesi, Osmanlılar'da belli bir görevi yerine getirmesi istenen ve bunun karşılığında ücret alan, ancak üstlendiği vazifeden dolayı herhangi bir risk altına girmeyen görevli için kullanılmış-